

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

URCAN VE DİĞERLERİ/Türkiye Davası*

Başvuru No: 23018/04, 23034/04, 23042/04, 23071/04, 23073/04, 23081/04, 23086/04, 23091/04, 23094/04, 23444/04 ve 23676/04)
Strazburg
17 Temmuz 2008

İKİNCİ DAİRE

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (23018/04, 23034/04, 23042/04, 23071/04, 23073/04, 23081/04, 23086/04, 23091/04, 23094/04, 23444/04 ve 23676/04) no'lu on bir başvurunun nedeni isimleri ekte yer alan T.C. vatandaşı başvuranların belirtilen tarihlerde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Temel İnsan Hakları ve Özgürlüklerini güvence altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar AİHM önünde İzmir barosu avukatlarından Y. Özcan tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Doğum tarihleri ve yerleri ekte yer alan başvuranlar İzmir'de ikamet etmektedir.

Öğretmen olan başvuranların tümü, Şahika Türkan hariç, Eğitim-Sen üyesidir. Eğitim-Sen Sendikası kamuda çalışan eğitimcilerin koşullarının iyileştirilmesi adına 1 Aralık 2000 tarihinde düzenlenecek bir günlük ulusal grevden yetkilileri haberdar etmiştir. Başvuranlar gösteriye katılıp iş yerlerine gitmemişlerdir.

Belirtilmeyen bir tarihte Savcılık eski TCK'nın 236. maddesi gereğince görevlerini toplu halde terk eden başvuranlar hakkında kamu davası açmıştır.

İzmir Karşıyaka Asliye Ceza Mahkemesi, 31 Ocak 2002 tarihli kararı ile, birçok sendikanın bir günlük ulusal grev kararı almış olduklarını tespit etmiş, başvuranların her birini üç ay on gün hapis ve 76.050.000 TL. para cezasına çarptırarak ve kamu hizmetinden üç ay süreyle uzaklaştırılmalarına hükmetmiştir. Mahkeme daha sonra hapis cezasını para cezasına çevirerek başvuranların her birini toplam 380.250.000 TL. para cezası ödemeye mahkum etmiştir. Mahkeme 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nun 6/1 maddesine dayalı olarak cezanın infazının ertelenmesine karar vermiştir.

Yargıtay, 2 Aralık 2003 tarihinde başvuruları 2 ay 15 gün kamu hizmetinden men eden Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararını onamış, sözkonusu karar mahkeme kalemine 31 Aralık 2003 tarihinde ulaşmıştır.

HUKUK

I. AİHS'İNİN 11. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar AİHS'nin 11. maddesinde öngörülen sendika haklarını kullandıkları gerekçesiyle mahkum edildiklerini ileri sürmektedir.

Hükümet bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

A. Kabuledilebilirlik hakkında

Hükümet başvurular hakkındaki mahkumiyet kararının infazının ertelendiğini savunarak başvuruların mağduriyet sıfatına karşı çıkmaktadır. Başvuranlar Hükümetin itirazına karşı çıkmaktadır.

AİHM bir başvuran lehindeki bir kararın veya uygulamanın, başvuranın “mağdur” statüsünü ortadan kaldırmasının, ancak, ulusal makamların Sözleşme'nin ihlal edildiğini açıkça veya esastan kabul etmeleri ve bunu telafi yoluna gitmeleri ile mümkün olduğunu yineler (Bkz. Öztürk-Türkiye kararı no: 22479/93 ve Yalçın Küçük-Türkiye kararı (no:3), no: 71353/01, 2 Mart 2006). Oysa mevcut kararda başvuruların cezası infaz edilmese de adigeçenler para cezasına çarptırılmışlar ve kamudaki görevlerinden geçici olarak men edilmişlerdir. AİHM bu durumda Hükümetin başvuruların mağdur sıfatı olmadığı yönündeki itirazını reddetmektedir.

Hükümet olayların meydana geldiği dönemde Eğitim-Sen üyesi olmaması çerçevesinde H. Şahika Türkkan'ın mağdur sıfatına itiraz etmektedir.

Başvuran Hükümetin savına karşı çıkmaktadır.

AİHM olayların meydana geldiği dönemde Eğitim-Sen sendikasına üye olmamasına karşın, başvuranın kamu çalışanlarının koşullarının iyileştirilmesi için düzenlenen bir günlük ulusal greve katılımı nedeniyle cezai müeyyideye çarptırıldığını tespit etmektedir. AİHM bu nedenle Hükümetin H. Şahika Türkkan'ın mağdur sıfatına yönelik itirazını reddetmektedir.

Hükümet son olarak AİHM'yi altı ay kuralına uyulmadığı gerekçesiyle başvuruları reddetmeye davet etmektedir. Hükümet başvuruların 2 Haziran 2004 tarihinden sonra «ALINDI» ibaresiyle AİHM tarafından kayda girdiğini, oysa başvuruların en geç 2 Haziran 2004'te yapılmış olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Başvuranlar bu itiraza karşı çıkmaktadırlar.

AİHM öncelikli olarak yerleşik uygulamaya göre bir başvurunun yapıldığı tarihin bir başvuranın AİHM'ye başvurma isteğini ilk olarak dile getirerek başvurunun konusunu teşkil eden olaylar hususunda bilgilendirdiği tarih olduğunu hatırlatır (Bkz. Yayan-Türkiye kararı, no: 9043/03, 27 Kasım 2007). AİHM bu başvuruda Hükümetin atıfta bulunduğu tarihlerin başvuruların yapıldığı tarih değil, başvuru formlarının mahkeme katipliğine ulaştığı tarih olduğunu saptamaktadır. Başvuranlar başvurularını 2 Haziran 2004 tarihinden evvel (bkz. ek)

ve altı ay kuralına uygun şekliyle, Yargıtay'ın 2 Aralık 2003 tarihli kararını Asliye Ceza Mahkemesi kalemine gönderdiği 31 Aralık 2003 tarihinden itibaren altı ay içinde yapmışlardır. AİHM bu nedenle Hükümetin altı ay kuralına uyulmadığı yönündeki şikayetini reddetmektedir.

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvuruların dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvurular kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esasa dair

1. Bir müdahalenin mevcudiyeti hakkında

Başvuranlar bir günlük ulusal greve katılmaları nedeniyle mahkum edilmelerinin toplanma ve dernek kurma hakkına yönelik bir müdahaleyi oluşturduğunu iddia etmektedir. Hükümete göre durum böyle değildir. AİHM başvuruların nezdinde sözü edilen müdahalenin toplanma özgürlüğüne karşı bir müdahaleyi oluşturduğuna itibar etmektedir.

2. Müdahalenin meşruiyeti hakkında

Benzeri bir müdahalenin AİHS'nin 11. maddesinin ihlalini oluşturmaması için «yasa ile öngörülmüş» olması, müdahalenin AİHS'nin 11. maddesinin 2. paragrafında öngörülen meşru amaçlardan birine hizmet etmesi ve «demokratik bir toplum için gerekli» olması gerekmektedir.

a) «Yasa ile öngörülmüş»

AİHM başvuruların TCK'nın 236. maddesine dayalı olarak mahkum edildiği hususunun ihtilafa yol açmadığını kaydeder. O halde sözkonusu müdahalenin yasal dayanağı bulunmaktadır.

b) Meşru amaç

Hükümet müdahalenin kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi meşru amaçları izlediğini savunmaktadır.

AİHM bu başvurudaki müdahalenin AİHS'nin 11/2 maddesinde yer alan meşru bir amacı izlediğinden şüphe etmektedir. AİHM bununla birlikte böylesi bir müdahalenin gerekliliği hususunda vardığı netice çerçevesinde bu sorunu irdelemeyi gerekli görmemektedir.

c) «Demokratik bir toplum için gereklilik»

Başvuranlar ulusal bir eylem günü olarak gerçekleşen bu eylemin ülke çapında önceden duyurulduğunu ve yasaklanmadığını savunmaktadırlar. Başvuranlar üyesi buldukları sendikaların yasaya, Anayasa'ya uygun olarak kurulduğunu ve sendikal faaliyetler gerçekleştirdiğini, mahkum edilmelerinin amacının gelecekte bu tür faaliyetlere katılmayı caydırıcı hale getirmek olduğunu vurgulamaktadır.

Hükümet gerçekleştirilen bu eylemin önceden bildirilmediğini savunmakta, ayrıca, başvuranlar hakkında öngörülen cezaların tecil edildiğini anımsatmaktadır. Hükümet ayrıca

başvuranların toplanma haklarını kısıtlamaya uğramaksızın hafta sonu veya tatillerde kullanabileceklerini ifade etmektedir.

AİHM sözü edilen ulusal eylem gününün ulusal yetkililere önceden bildirildiğini tespit etmektedir. AİHM'ye göre bu bağlamda, toplanma özgürlüğü ve görüşlerini bu özgürlük vasıtasıyla ifade etme hakkı demokratik bir toplumun temel değerlerinin bir parçasıdır. Demokrasinin esasında meselelerin halka açık olarak tartışılarak çözümlenmesi yeteneği bulunmaktadır. Şiddete teşvik etme ve/veya demokratik ilkelerin reddi sözkonusu olmadığı sürece, toplanma ve ifade özgürlüğü çerçevesinde dile getirilen bazı görüşler veya kullanılan ifadeler yetkili makamların gözünde kabuledilemez veya şok edici veya ileri sürülen talepler gayrimeşru olsalar dahi, ifade ve toplanma özgürlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik önleyici nitelikteki radikal tedbirler demokrasiye hizmet etmez, hatta tehlikeye düşürür. Hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir toplumda, yerleşik düzene karşı çıkan ve barışçı yöntemlerle hayata geçirilmesi savunulan siyasi düşüncelerin toplanma özgürlüğü veya başka yasal yollarla dile getirilebilmesine imkan tanınmalıdır. (Bkz. Güneri vd.-Türkiye kararı no: 42853/98, 43609/98 ve 44291/98, 12 Temmuz 2005 ve Oya Ataman-Türkiye kararı). Son olarak göstericilerin şiddet eylemlerinde bulunmadığı durumlarda, AİHS'nin 11. maddesi ile güvence altına alındığı şekliyle toplantı özgürlüğünün içeriğinin boşaltılmaması için, yetkili mercilerin barış yanlısı toplanmalara hoşgörülle yaklaşması önem arz etmektedir.

AİHM bu ilkelerin mevcut başvuruda sözkonusu olan toplantıların gerçekleştirilmesine uygulanabileceğini ve bundan hareketle başvuranların bu eyleme katılarak barış yanlısı yollardan toplanma özgürlüğünü kullandıklarını ifade etmektedir (Bkz. Karaçay-Türkiye kararı no: 6615/03, 27 Mart 2007 ve Bukta vd.-Macaristan no: 25691/04).

AİHM, ihtilafı cezai mahkumiyetlerini davanın bütünü ışığında ve barışçı toplanma özgürlüğünün yerinin önemi doğrultusunda özellikle demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını değerlendirmiştir. AİHM başvuranların Eğitim-Sen sendikasının çalışma koşullarının iyileştirilmesine dikkat çekmek amacıyla düzenlediği bir günlük greve katıldıkları için sonradan para cezasına çevrilen mahkumiyet cezasına çarptırıldıklarını ve geçici olarak kamu hizmetinden uzaklaştırıldıklarını not etmektedir. Şikayet konusu yaptırımlar yasal yoldan bu tür bir greve katılmak isteyen sendika üyelerini ve diğer kişileri caydırmak amacını gütmektedir.

AİHM başvuranlara uygulanan yaptırımların «demokratik bir toplum için gerekli» olmadığı sonucuna varmaktadır.

Bu durumda AİHS'nin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

“AİHS'nin 41. maddesine göre “Mahkeme işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeciler Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, AİHM, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun surette, zarar gören tarafın adil tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuranların her biri 10.000 ABD Doları manevi tazminat talep etmektedir.

Hükümet bu miktarlara karşı çıkmaktadır.

AİHM hakkaniyete uygun başvuruların her birine 500 Euro manevi tazminat ödenmesini kararlaştırmıştır.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranlar AİHM önünde yapmış oldukları yargılama giderleri için 2.750 YTL, tercüme masrafları için 500 YTL talep etmektedirler. Başvuranlar bu taleplerini kanıtlayıcı herhangi bir belge sunmamıştır.

Hükümet bu miktarlara itiraz etmektedir.

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. AİHM bu başvuruda mahkemeye sunulan deliller ve sözü edilen kıstaslar ışığında başvuruların yargılama masraf ve harcamalara ilişkin talebini reddetmektedir.

C. Gecikme Faizi

Gecikme faizi Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvuruların kalanının *kabuledilebilir olduğuna*;
2. AİHS'nin 11. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. a) AİHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden YTL'ye çevrilmek ve her türlü vergiden muaf tutulmak üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvuruların her birine 500 (beş yüz) Euro manevi tazminat *ödenmesine*;
- b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
4. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin reddedilmesine;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına uygun olarak 17 Temmuz 2008 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

Mevcut karar ekinde AİHS'nin 45/2 ve İtüzüğü'nün 74/2 maddelerine uygun olarak yargıç Mularoni'nin mutabık oy görüşü yer almaktadır.

EK

Başvuru no	Ad	Soyadı	Doğum tarihi	Başvuru tarihi
23018/04	Aysun	Urcan	8/9/1969	31/5/2004
23034/04	Bircan	Tamburacı	25/8/1960	31/5/2004
23042/04	Günay	Tomba	22/3/1961	31/5/2004
23071/04	Şehriye	Arslan	16/5/1963	31/5/2004
23073/04	Oya	Güneş (Başaran)	27/9/1965	31/5/2004
23081/04	Gülümser	Berber	25/5/1956	29/5/2004
23086/04	Leyla	Doğan	14/4/1951	28/5/2004
23091/04	Meral	Yaman	25/5/1955	28/5/2004
23094/04	Birgül	Üçüncü	20/2/1968	31/5/2004
23444/04	H. Şahika	Türkkan	17/7/1961	15/6/2004
23676/04	Zerrin	Kiraz	5/6/1959	1/6/2004